

UO'T: 635.67+631.5+631.82

SHIRIN MAKKAJO'XORIDAN YUQORI DON HOSILINI BELGILOVCHI TADBIRLAR

Yuldasheva Hilola Bazarovna

tayanch doktorant (PhD)

Samarqand agroinnovatsiyalar va tadqiqotlar instituti

Annotatsiya

Ilmiy maqolada Samarqand viloyatining o'tloqi-bo'z tuproqlari sharoitida shirin (sabzavot) makkajo'xorini Zamon navi va Megaton F1 duragayini asosiy ekinda 10-15 aprelda ekib, o'g'itlashda NPK 180:125:90 kg/ga me'yorlarida qo'llash o'simliklarning o'sishi, rivojlanishi uchun qulay sharoit yaratib, 13,40-16,54 t/ga sabzavot don hosili olinganligi bayon etilgan.

Kalit so'zlar: shirin makkajo'xori, ekish muddati, mineral o'g'itlar, dala unuvchanligi, o'simlik bo'yi, sabzavot don hosili.

Аннотация

В научной статье представлены результаты исследований, проведённых в условиях лугово-сероземных почв Самаркандской области. Установлено, что посев сахарной (овощной) кукурузы в оптимальные сроки — 10–15 апреля, а также внесение минеральных удобрений в дозе NPK 210:150:105; 180:125:90 кг/га создают благоприятные условия для роста и развития растений.

Ключевые слова: сахарная (овощная) кукуруза, срок посева, минеральные удобрения, рост и развитие растений.

Abstract

The scientific article reports that, under the conditions of meadow-gray soils in the Samarkand region, sowing sweet (vegetable) corn between April 10 and 15 and applying mineral fertilizers at a rate of NPK 210:150:105; 180:125:90 kg/ha create favorable conditions for plant growth and development.

Keywords: sweet (vegetable) corn, sowing time, mineral fertilizers, plant growth, development.

AGRO KIMYO HIMOYA VA O'SIMLIKLER KARANTINI

Kirish.

Respublikamizda keyingi yillarda qishloq xo'jalik ekinlaridan yuqori va sifatli mahsulot olish bilan birga, mahsulot assortimenini kengaytirishda ekin turlarini ko'paytirishga ham alohida e'tibor qaratilmoqda. Ayniqsa, keyingi yillarda sabzavot ekinlari turlari geografiyasini kengaytirishda xorijiy davlatlardan ekinlarni introduksiya qilish, introduksiya qilingan ekin turlarini respublikamiz tuproq – iqlim sharoitida moslashtirish, ularning seleksiyasi, urug'chiligi va yetishtirishda ekish muddati, ekish me'yori va o'g'itlash, sug'orish hamda boshqa agrotexnik tadbirlarini ishlab chiqish soxada olimlarimiz oldida muhim vazifalar bo'lib qolmoqda.

Bu borada, aholimiz sevib iste'mol qiladigan oziqaviy qiymati yuqori bo'lgan, sabzavot doni tarkibida oson hazm bo'ladigan uglevodlar va oqsillarga boy bo'lgan shirin makkajo'xori respublikamiz tuproq-iqlim sharoitida ekiladigan maydonini kengaytirish hamda agrotexnik tadbirlarini ishlab chiqish dolzarb hisoblanadi [5].

Shirin makkajo'xori so'talarining texnik yetilishi sut pishishdan mumkin bo'lgan o'tish davriga to'g'ri keladi. Shirin makkajo'xori o'simligi don makkajo'xoriga nisbatan o'suv davri qisqa, shuningdek, tuplanuvchan bo'lganligi sababli har bir tupdan vazni 150 g dan 300 g gacha bo'lgan 4-6 dona tovarbop so'talar olinadi [4]. Uning o'sishi, rivojlanishi va hosildorlik ko'rsatkichlari asosan ekish muddatlari va me'yori hamda mineral o'g'itlar bilan oziqlantirishga bog'liq bo'lib, ushbu agrotexnologik tadbirlarni to'g'ri belgilash yuqori sabzavot don hosili va chorva uchun to'yimli yashil massa shakllanishini ta'minlaydi [6].

Materiallar va uslublar.

Ilmiy tadqiqotlarimiz shirin makkajo'xoridan yuqori va sifatli sabzavot don hosili yetishtirishga qaratilib, dala tajribalari Samarqand viloyatining Tayloq tumanidagi "Negmatov Shodmon-Soxibkor" fermer xo'jaligini o'tloqi-bo'z tuproqlari sharoitida shirin makkajo'xori Zamon navi va Megaton F1 duragayini asosiy ekin sifatida ekish muddatlari (1-5 aprel, 10-15 aprel, 20-25 aprel) hamda mineral o'g'itlash (NPK 150:105:75; NPK 180:125:90 va NPK 210:150:105 kg/ga) me'yorlari o'rganildi. Tajribalari 24 ta variantda, 3 takrorlikda, 3 yarusda o'tkazilib, tajribada fenologik kuzatuvlar va biometrik o'lchashlar umumqabul qilingan uslublar olib borildi [1,2,3].

Natijalar va munozara.

Dala tajribalarimizda ekish muddatlari va mineral o'g'itlash me'yorlariga bog'liq holda shirin makkajo'xori nav va duragayida unib chiqishidan amal davrini oxiriga qadar, o'simlikni o'sishi, rivojlanishi va sabzavot don hosildorligida turlicha natijalar olindi. Tajribada shirin makkajo'xori turli mineral o'g'itlash me'yorlarida (nazorat o'g'itsiz, NPK 150:105:75; NPK 180:125:90 va NPK 210:150:105 kg/ga) Zamon navida erta 1-5 aprel muddatida ekilganda (2022 y) dala unuvchanligi 84,8-86,3 % ni, o'rta 10-15 aprel muddatida 87,9-89,5 %, kech muddatda 20-25 aprelda esa, 87,7-89,4 % ni tashkil etdi. Shirin makkajo'xori Megaton F1 duragayida esa

AGRO KIMYO HIMOYA VA O'SIMLIKLAR KARANTINI

bu ko'rsatkichlar tegishli 1-5 aprelda 85,2-87,4 %, 10-15 aprelda 88,6-90,1 %, 20-25 aprelda 88,2-89,6 % tashkil etdi. Tajribada o'rganilgan shirin makkajo'xoring Zamon navi va Megaton F1 duragayi erta 1-5 aprel muddatlarda ekilganda 10-15 aprel va 20-25 aprel muddatga nisbatan dala unuvchanligi 2,9-3,4; 2,9-3,3 va 2,6-3,4; 2,2-3,0 % ga past bo'lganligi aniqlandi.

Tajribalarimizda mineral o'g'itlash me'yori bo'yicha nazorat o'g'it qo'llanilmagan variantlarda o'simlik bo'yi eng past bo'lib, Zamon navida tegishli 147,7-149,6-144,8 sm.ni, Megaton F1 duragayida esa 153,7-157,4-151,1 sm.ni tashkil etdi. Dala tajribalarimizda ekish muddatining kechikishi (20-25 aprel) va o'g'itlash me'yori kamayishi (NPK 150:105:75 kg/ga) o'simliklar bo'yining past bo'lishiga olib kelib (12 va 24-variantlar), bu Zamon navida 154,6 sm, Megaton F1 duragayida 163,5 sm ni tashkil etdi.

Ekish muddatlari bo'yicha eng baland bo'yli o'simliklar o'rta 10-15 aprel muddatida ekilganda Zamon navida 149,6-178,7-171,9-163,7 sm va Megaton F1 duragayida 157,4-195,7-187,3-176,4 sm.ni, mineral o'g'itlash me'yori bo'yicha esa NPK 210:150:105 kg/ga me'yorida qo'llanilganda nav va duragayda tegishli 173,4-178,7-164,6 va 187,2-195,7-176,4 sm.ni tashkil etdi.

Dala tajribalarida o'rtacha uch yilda (2022-2024 yy) Zamon navidan 4,68 t/ga.dan 13,40 t/ga, Megaton F1 duragayidan 5,54 t/ga.dan 16,54 t/ga sabzavot don hosili olindi. Ekish muddatlari bo'yicha eng kam hosil erta 1-5 aprel muddatida ekilganda Zamon navida 4,68-9,79-10,01-8,02 t/ga, Megaton F1 duragayida 5,54-12,63-13,14-10,50 t/ga.ni tashkil etib, eng yuqori don hosili o'rta muddatda 10-15 aprelda nav va duragay bo'yicha 5,77-12,82-13,40-11,05 va 6,71-16,08-16,54-13,54 t/ga.ni tashkil etdi.

Mineral o'g'itlash me'yori bo'yicha eng kam don hosili o'g'itsiz nazorat variantlarda Zamon navida 4,68-5,77-5,27 t/ga, Megaton F1 duragayida 5,54-6,71-6,06 t/ga. eng yuqori don hosili $N_{180}P_{125}K_{90}$ kg/ga me'yorida qo'llanilganda Zamon navida 10,01-13,40-11,75 t/ga, Megaton F1 duragayida 13,14-16,54-14,14 t/ga bo'lib, nazorat o'g'itsiz variantlarga nisbatan tegishli 5,33-7,63-6,48 va 7,60-9,83-8,08 t/ga yuqori bo'lganligi qayd etildi.

Shuni alohida ta'kidlash lozimki, mineral o'g'itlarni $N_{210}P_{150}K_{105}$ kg/ga yuqori me'yorida qo'llash shakllangan so'talarda o'zagining katta bo'lib ketishi natijasida, don chiqimining kamayishi hisobiga mineral o'g'itlar $N_{180}P_{125}K_{90}$ kg/ga me'yorida qo'llanilganga nisbatan sabzavot don hosilining past bo'lishiga olib keldi.

Adabiyotlar:

1. Azimov B.J., Azimov B.B. Sabzavotchilik, polizchilik va kartoshkachilikda tajribalar o'tkazish metodikasi. – T.: "O'zbekiston milliy ensiklopediyasi" 2006. –B. 217.
2. Dala tajribalarini o'tkazish uslublari. Toshkent. 2014. –175 b.
3. Доспехов Б.А. Методика полевого опыта. – М.: "Колос", 1985. –С.351.

AGRO KIMYO HIMOYA VA O'SIMLIKLER KARANTINI

---

4. Ro'zmetov M., Abdolnizozov B. Xorij makkajo'xori gibridlari agrotexnikasi. // J. O'zbekiston qishloq xo'jaligi. – Toshkent, 2013. №11. – 30 b.
5. Sanayev S., Qo'yliyev N., Boltayev I. Makkajo'xori nav va duragaylarini asosiy ekin sifatida o'stirish. // J. AGRO ILM. – Toshkent, 2015. №1(33). – B. 26-27.
6. Amar Ganpat Ambekar. Response of sweet corn (*zea mays sacharata*) to varying levels of nitrogen, phosphorous and potassium. // Department of agronomy, faculty of agriculture, Dr. Balasaheb Sawant Konkan Krishi Vidyapeeth, dist. ratnagiri (m.s.). 2011. – P. 415 712.